

FORMA ACTIVĂ A VERBULUI ȘI SEMNIFICAȚIA DIATEZIALĂ ÎN LIMBA ENGLEZĂ

Viorica LIFARI

Catedra Filologie Engleză

The topic of the article under discussion is the active form of the verb in correlation with the meaning of voice. The English language is specific in this respect as there are cases when the active form of the verb does not indicate active voice. The meaning of voice depends on the meaning of the verb as a lexical unit because its grammatical marker is „zero”. Depending on the type of the verb, the meaning of the utterance can be active, passive, reflexive and reciprocal. Besides the lexical meaning of the verb one should take into consideration the type of the noun in the syntactical function of the grammatical subject. If it is animate, we understand that the voice is active, if it is inanimate the conclusion we should come to is that the meaning of the voice is passive, as a thing cannot be the Agent of the action.

În limba engleză diateza se numește „*voice*”. Acest termen provine din limba latină (*vox*, având sensul: „sunet”, „voce”), care, din cele mai vechi timpuri, se folosea cu două semnificații de către gramaticienii romani. Mai târziu, termenul *voice* și-a modificat semantica, desemnând actualmente formele active sau pasive ale verbului în limba engleză.

Diateza este o categorie verbală ce exprimă modul în care se pot altera relațiile dintre Agentul și Pacientul unei acțiuni, fără a modifica sensul enunțului [5, p.124]. Această definiție se referă la diateză ca o categorie gramaticală, deoarece le are în vedere numai pe cele două diateze marcate: activă și pasivă. Pentru a privi categoria în discuție ca una conceptuală, e necesar a ține cont de schemele de corespondență dintre participanții nivelului semantic și actanții nivelului sintactic.

Dintre cele două diateze gramaticale ale verbului, cea activă nu are o marcă proprie [1, p.85]. Spre deosebire de diateza pasivă, cea activă este primordială, folosită mai frecvent în comparație cu cea pasivă și denotă restricții cât privește participanții (chiar dacă semnificația nu corespunde formei). Totodată, această diateză este de bază, deoarece procesul mental este redat prin „formele” ei.

În literatura de specialitate, diateza activă nu se discută pe larg din motiv că nu reprezintă un fenomen specific, pe când diateza pasivă, ca oponent al ei, se cercetează sub diferite aspecte. „Formele” acestei diateze se disting prin opoziție față de formele marcate ale diatezei pasive. Se vorbește în acest caz de o marcă zero [1, p.85]. Investigând categoria semnalată, vom încerca să o definim adecvat oferind și o tipologie a construcțiilor ei.

La determinarea noțiunii de diateză activă se pune accent pe actantul în funcție de subiect. Astfel, cercetătorii L.S. Barhudarov și D.A. Șteling consideră că diateza activă se înfăptuiește de o persoană sau un obiect apt a o realiza [6, p.145].

E.M. Gordon și I.P. Krylova menționează: „Diateza activă arată că persoana sau obiectul denumit de subiectul enunțului este Agentul acțiunii exprimate de verbul predicat” [4, p.66].

Lingvistul englez D.Crystal susține că formele active și cele pasive marchează acțiuni orientate spre ființe, ce nu coincid cu Agentul. Dacă vorbitorul sesizează cele spuse din punctul de vedere al Agentului, situația se redă cu ajutorul diatezei active [2, p.249].

Academicianul A.A. Holodovici consideră că diateza activă redă acțiunea al cărei autor este referentul subiectului. Diateza activă nu are marcheri deosebiți indicând o relație în care subiectul gramatical și cel semantic coincid. Raportul acțiunii față de acest subiect poate fi variat. Fiind exprimat prin subiectul gramatical, subiectul semantic îndeplinește, de regulă, o acțiune orientată spre obiectul redat printr-un complement (direct sau nepropozițional):

(1) *He took the pen and put it into the bag.*

Acțiunea subiectului poate să nu se orienteze spre complement:

(2) *Nothing happened.* (3) *The child was knocking.*

Dintre cele două diateze exteriorizate gramatical, cea pasivă este marcată de verbul *to be* + *participiul II* al verbului de conjugat și constituie membrul principal al opoziției, pe când diateza activă nu are o importanță primordială, întrucât nu dispune de marcheri specifici [9, p.7].

În opinia lingvistului I.Evseev, diateza activă constituie membrul nemarcat al opoziției activ/pasiv. Caracterul „nemarcat” al verbelor tranzitiv-actieve se manifestă atât la nivelul formei, cât și la nivelul semnificației. Spre deosebire de diateza pasivă, ea nu posedă morfeme speciale menite a indica „direcția” tranzitivității. Obiectul acțiunii în anturajul unui verb la diateza activă este exprimat prin intermediul complementului de obiect, care apare, de regulă, la cazul acuzativ.

La nivelul semnificației, caracterul nemarcat al diatezei active se manifestă prin faptul că valoarea ei se definește în mod „negativ”: diateza activă indică necoincidența dintre subiectul și obiectul acțiunii [3, p.65].

Prin urmare, luând în considerație schema corespondenței participanților la nivel de adâncime și a actanților la nivel de suprafață, conchidem că la diateza activă subiectul semantic coincide cu cel gramatical, iar obiectul semantic e reprezentat de complement. Direcția acțiunii e orientată de la subiect la complement atunci, când verbul este tranzitiv și neorientată la complement, dar caracterizând subiectul ca Agent, dacă verbul este intransitiv.

Cercetătoarea N.A. Kobrina subliniază că diateza activă se întrebunțează pe larg cu toate tipurile de verbe; atât tranzitive, cât și intransitive, sensul acestora fiind condiționat de tipul de verb și de modelul sintactic al propoziției [7, p.73].

După cum s-a constatat *supra*, diateza activă a verbelor tranzitive prezintă o acțiune orientată de la subiect spre complementul direct. Din punctul de vedere al rolurilor semantice, acțiunea este orientată de la Agent la Adresat. De exemplu:

(4) *She sealed and addressed the letter, ...* (Th. Dreiser, *Sister Carrie*, p.35)

(5) *Her husband asked a few questions and sat down to read the evening paper.* (Ibidem, p.33)

Dacă verbul la diateza activă este intransitiv, acțiunea nu se orientează la un obiect, ci caracterizează doar subiectul ca Agent al acțiunii. De exemplu:

(6) *Langdon nodded, moving quickly to keep pace with Fache.* (D. Brown, *The Da Vinci Code*, p.13)

(7) *As they descended, they passed between two armed Judicial Police guards with machine guns.* (Ibidem)

Verbul din exemplul (7), fiind intransitiv, urmează un circumstanțial cu valoare locativă și de Pacient, în funcție de subiect într-un enunț inserând verbul la diateza pasivă: (7a) *Two armed Judicial police guards with machine guns were passed between (by them).*

O propoziție cu forma verbului la diateza activă, în care acesta are funcția de predicat nominal compus, poate avea atât semnificație activă, cât și cea pasivă, fapt care indică valoarea semantică a fiecărui verb apt a reda diateza:

(8) *He was heavily fined.* (Collins Cobuild English Language Dictionary, London and Glasgow, 1990, p.537)

(9) *Tonight, however, the lobby was barren and dark, giving the entire space a cold and crypt-like atmosphere.* (Ibidem)

Primul din aceste două exemple are semnificație pasivă, deoarece corespunde lexemului cu sens pasiv, *to be fined*, pe când al doilea are semnificație activă, deoarece *to be* + adjectivele *barren* și *dark* reliefează starea, și nu acțiunea subiectului.

De regulă, verbele mișcării nu se utilizează la diateza pasivă, din motiv că Agentul îndeplinește acțiunea nefiind forțat. Dacă participantul situației este total independent sau suferă de un handicap, acțiunea o realizează altcineva, adică se schimbă Agentul și participantul inapt devine Pacient, aceasta redându-se numai cu anumite verbe ale mișcării la forma diatezei pasive, bunăoară: *to move, to remove*, pe când *to come, to go, to arrive, to depart, to stand up, to sit down* etc. nu se folosesc nici în acest context. De exemplu:

(10) *The invalid was removed from the bed into the mechanical chair.*

(11) *Nobody goes in or out tonight without the blessing of Capitan Fache.* (D.Brown, *The Da Vinci Code*, p.13)

(12) *Langdon shook his head.* (Ibidem, p.14)

Unele verbe intransitive ce marchează mișcarea devin tranzitive în context, bunăoară *to run*:

(13) *Fache ran a meaty hand across his hair.* (D. Brown, *The Da Vinci Code*, p.13)

Semnificația derivată a lui *to run* însă nu permite utilizarea lui la diateza pasivă.

Agentul unui enunț inserând diateza activă poate fi reprezentat de mai multe persoane, ce înfăptuiesc o acțiune comună. De exemplu:

(14) *“We’d planned to meet at the American University reception following my lecture, but he never showed up.”* (D. Brown, *The Da Vinci Code*, p.13)

(15) *We met at the airport.*

Valența verbului *to meet* este subiectiv-obiectivă, cea din urmă nefiind întotdeauna exprimată la nivel de suprafață, atunci când Agentul este redat de un substantiv la plural (exemplul 14). Faptul semnalat denotă caracterul ei facultativ. Dacă însă Agentul este la singular, valența obiectivă devine obligatorie, de exemplu:

(16) *I met John at the airport yesterday.*

Mostrele (15) și (16) se deosebesc nu numai după valența verbală, dar și după direcția acțiunii: Situațiile din exemplele (14) și (15) presupun o acțiune reciprocă a celor doi actanți din fiecare enunț, chiar dacă ambii sunt Agenți în enunț, pe când în exemplul (16) acțiunea este orientată de la subiect la obiect, nefiind inversată. Luând în considerație fenomenul în cauză, ajungem la concluzia că în exemplele (14) și (15) verbele au semnificație reciprocă, forma acestora fiind cea a diatezei active, iar exemplul (16) are semnificație activă și forma verbului este la diateza activă.

Prin urmare, valența verbului poate desemna diateza într-un enunț atunci, când verbul predicat e la forma diatezei active: numai subiectivă sau subiectivă și obiectivă facultativă pentru semnificația reciprocă, și subiectiv-obiectivă obligatorie pentru semnificație activă.

Diateza activă se întâlnește frecvent la descrierea unui spațiu sau a unei persoane, animal, plante, având în calitate de verb predicat copulativul *to be* și un substantiv, adjectiv și alți determinanți:

(17) *The Devon Wing was the most famous of the Louvre's three main sections.* (D. Brown, *The Da Vinci Code*, p.13)

În calitate de verb copulativ poate fi utilizat și alt verb, bunăoară *to seem*:

(18) *The question seemed odd.* (Ibidem)

Un alt verb copulativ este *to feel*:

(19) *Fache fell silent.* (D. Brown, *The Da Vinci Code*, p.14)

Comparând acest enunț cu *Fache was silent*, observăm că verbul *to fall* indică devenirea stării, iar *to be* desemnează starea ca atare.

Cei doi participanți ai situației când verbul apare la diateza activă, pot fi exprimați de substantive animate sau Agentul este animat și Pacientul inanimat:

(20) *His secretary contacted me a few weeks ago via e-mail.* (D. Brown, *The Da Vinci Code*, p.14)

Menționând definiția diatezei active, am constatat că acțiunea este îndeplinită de o persoană sau un obiect apt a o îndeplini. Concluzionăm că nu orice substantiv inanimat e întrebuițat în rol de Agent la diateza activă. În exemplul ce urmează, substantivul inanimat presupune un cauzator și de aceea poate reda o acțiune:

(21) *The pointedness of the question made Langdon uncomfortable.* (D. Brown, *The Da Vinci Code*, p.14)

Verbul *to make* este cauzativ în mostra (21), pe când în exemplul (22) același verb denotă potențe combinatorii și în ambianța unui Agent însuflețit, semnificând diateza activă:

(22) *Fache made note of that fact in his book.* (D. Brown, *The Da Vinci Code*, p.14)

Un substantiv inanimat în funcție de subiect gramatical, utilizat în enunț cu verbul la forma diatezei active, inapt a îndeplini o acțiune, indică diateza medie. De exemplu:

(23) *The idiom apparently didn't translate.* (D. Brown, *The Da Vinci Code*, p.14)

Cele relatate *supra* se pot confirma în felul următor. Verbul *to translate* este tranzitiv atunci, când e utilizat în funcție de subiect gramatical și arată o persoană. Fiind folosit intransitiv, acesta devine ergativ (cauzativ) și exprimă semnificația pasivă, considerându-se la diateza medie.

Revenind la problema semnificației lexicale a fiecărui verb, este importantă ideea savantului A.I. Smirnițki [8, p.252], care consideră că verbele *to see*, *to suffer* comportă semnificația lexicală a diatezei pasive și, fiind utilizate la forma diatezei active, au sens pasiv. Susținând această idee, ținem să menționăm că în anumite contexte verbul *to see* poate fi activ. Pasivitatea lui se datorește faptului că cele văzute de o persoană acționează asupra organelor de simț: uitându-se pe geam, de exemplu, omul vede mai întâi ceea ce se mișcă. Fiind însoțit de un alt verb, ce denumește o mișcare, verbul *to see* devine activ:

(24) *Turning, Langdon saw Fache standing several yards back at a service elevator.* (D. Brown, *The Da Vinci Code*, p.15)

În cazul dat, „Langdon îl vede pe Fache”, deoarece „Langdon se întoarce” și nu „Fache” realizează acțiunea.

(25) *Mr. Sauniere suffered a bullet wound to his stomach.* (Ibidem, p.21)

În această mostră, subiectul gramatical „suferă” acțiunea cuiva asupra sa.

Enunțul *The door opened* conține un verb la diateza medie, deoarece la nivel de adâncime există un cauzator al acestei acțiuni, „ușa” poate să se deschidă automat doar dacă aparține liftului, ceea ce înseamnă că e condusă de curent și devine aptă a îndeplini o acțiune. De exemplu:

(26) "We'll take the elevator," Fache said as the lift doors opened. (D. Brown, *The Da Vinci Code*, Chapter 4, p.15)

De notat și alte substantive inanimate în calitate de Pacienți ai unui enunț inserând verbul la diateza activă și comportând semnificație pasivă. De exemplu:

(27) *As the jet passed over the coast of Portugal, the cell phone in Aringarosa's cassock began vibrating in silent ring mode.* (D. Brown, *The Da Vinci Code*, p.19)

(28) *The verses told of a prisoner named Silas who lay naked and beaten in his cell, singing hymns to god.* (Ibidem, p.37)

Comparând mostrele (27) și (28), observăm imposibilitatea de a forma construcții la diateza activă cu substantivul *cell phone* în funcție de complement direct, deoarece verbul *to vibrate* este intransitiv. Acest fapt vorbește despre imposibilitatea lui de a fi verb ergativ (cauzativ) și de a exterioriza diateza medie. Pe de altă parte, la nivel semantic, există un cauzator al „acțiunii” telefonului prin intermediul altui aparat. După părerea noastră, acest tip de enunțuri se aseamănă cu cele care descriu fenomenele naturale și sunt la diateza activă. Pe de altă parte, dacă considerăm mostra (27) la diateza medie, ea ne ajută să contrazicem ideea că celelalte tipuri de diateză nu derivă de la cea activă ca inițială. Deseori pentru a alcătui o propoziție la diateza activă cu îmbinarea *cell phone* în funcție de complement direct se utilizează verbul *to call*: (29) *You are calling her cell phone, right?* (D. Brown, *The Da Vinci Code*, p.50)

A se compara: *to ring a bell – the bell rings; to call a cell phone – the cell phone vibrates/rings.*

Aparatele electrice, electronice sau digitale au proprietatea sau capacitatea de a înlăptui anumite funcții: telefonul, *de a suna*, apa, *de a fierbe*, radioul, *de a emite sunete (a vorbi, a cânta etc.)*, mașina automat, *de a spăla*. Aceste capacități sunt cauzate de o persoană sau de curentul electric, pe care omul, de asemenea, îl conectează sau deconectează. Dar, după cum am văzut mai sus, semnificația diatezei exprimate de ele poate fi determinată după criteriul de transformare în tranzitive și intransitive, bunăoară *The water boils* poate fi transformată în *The man boils the water*. În aceste enunțuri, verbul *to boil* apare în ipostază de intransitiv la diateza medie și tranzitiv la diateza activă, prin urmare, fiind ergativ (cauzativ). Verbele intransitive folosite cu un subiect inanimat ce nu formează construcții tranzitive cu subiectul respectiv în funcție de complement sunt la diateza activă. Pe de altă parte, definiția diatezei active presupune un Agent pe poziția subiectului gramatical, iar în situațiile redată de verbele sus-numite poziția de subiect o ocupă Instrumentul. De exemplu:

(29) *The kettle's boiling.* (*Collins Cobuild English Language Dictionary*, London and Glasgow, 1990, p.793).

În acest enunț, se omite substantivul în rol de Pacient la nivel semantic sau complement la nivel sintactic: (29a) *The kettle's boiling the water*. Dacă spunem (29b) *I boil the water*, la nivel de suprafață se indică Agentul și Pacientul acțiunii, iar Instrumentul (*the kettle*) este prezent doar la nivel de adâncime: (29c) *I boil the water in the kettle*. Considerând enunțurile (29b) și (29c) la diateza activă, atunci (29) și (29a) sunt la diateza medie și exprimă semnificație pasivă.

Fenomenele naturale sunt dezvăluite cu ajutorul verbelor la diateza activă, deși nu este cunoscut Agentul. Din punct de vedere structural, propozițiile în cauză conțin un subiect formal (it), deoarece un element indispensabil al enunțului în limba engleză este subiectul care uneori nu indică Agentul acțiunii, înlăptuite spontan:

(31) *It rains cats and dogs.* (32) *It is snowing.*

De o importanță deosebită sunt construcțiile sintactice al căror Agent este dezmembrat. În situația vizată, subiectul gramatical (semantic) și complementul (obiectul) sunt reprezentați de aceeași persoană, de un tot întreg, complementul fiind o parte a corpului omenesc. Fiind incluse în enunț din motive diferite, numele omului și denumirile părților corpului pot ocupa două poziții, având două funcții sintactice pe lângă verbul predicat. Substantivele în cauză corelând cu un singur denotat extralingvistic, actanții nu sunt totalmente independenți. Pozițiile diferite exercită o funcție anumită pe care profesorul S.D. Kațnelison, urmând ideile savantului A.A. Potebnea, le-a determinat ca una de perspectivă logică. În limbile moderne, grație perspectivei logice, participanții relației „om (animal) – o parte a corpului” au cazuri diferite [10, p.118].

Lingviștii care cercetează structura sintactică a propoziției nu numai din punct de vedere formal, dar și semantic, consideră că denumirile părților corpului nu au statut semantico-sintactic independent și trebuie să fie studiate raportându-le la întreg.

Lingvista Cornelia Cincilei relevă în enunțurile de tipul *Peter washes his hand, cleans his teeth* un izomorfism între structurile semantică și sintactică. O parte a corpului este supusă acțiunii descrisă de predicat, dar deoarece relația partitivă conexează Agentul acțiunii și scopul ei, partea corpului nu este un actant obiectiv în

sensul direct al cuvântului. Acțiunea în enunțuri de tipul *Peter closed his eyes, opened his mouth* nu este tranzitivă din punct de vedere semantic [10, p.119]. De comparat cu: *Peter closed the book, the door*. Neavând al doilea participant, acțiunea Agentului se orientează asupra lui însuși, asemănându-se cu situația descrisă de diateza reflexivă. Prin urmare, propozițiile de tipul S (om, animal) + V + CD (parte a corpului S-lui) exprimă semnificațiile reflexivă și posesivă.

În propozițiile sugerând cauzativitatea mecanică se atestă o situație similară, adică ele pot reda semnificația reflexivă, verbul fiind la forma diatezei active. De exemplu:

(33) *He injured his finger.* (34) *She scratched her leg.*

Indicarea locului „vătămării” este doar o specificare, deoarece *finger* sau *leg* aparține Agentului.

Dacă aceste enunțuri sunt transformate la diateza pasivă, semnificația reflexivă dispare:

(35) *His finger was injured.* (36) *His leg was scratched.*

Aceste enunțuri pot semnifica starea posesorului sau rezultatul unei acțiuni efectuate asupra lui de către alt actant ce nu este exprimat în enunț.

La tipurile de enunțuri menționate se pot adăuga cele în care sesizăm cauzativitatea psihică. Verbul predicat al lor apare la forma activă, dar exprimă semnificație reflexivă și posesivă:

(37) *I closed my eyes not to see him weeping.* [10, p.123].

Forma activă a verbului predicat poate comporta și semnificație reciprocă. De exemplu:

(38) *How they argued!* (V. Woolf *Mrs. Dalloway*, p.9)

Generalizând cele expuse *supra*, se poate afirma că din cele 38 de exemple cu forma verbului predicat la diateza activă, analizate în acest subcapitol, opt sunt la diateza medie, având semnificație pasivă, altele opt exprimă semnificație reciprocă, având forma activă a verbului, două exprimă diateza reciprocă, două sunt la diateza pasivă exprimată gramatical, iar celelalte exteriorizează diateza activă atât după formă, cât și după semnificație. Asemenea date denotă frecvența utilizării celei din urmă și demonstrează importanța corelării tuturor nivelurilor la care se manifestă diateza, ținând cont de marcarea sau nemarcarea ei specifică în forma verbului-predicat.

Luând în considerație definiția categoriei în cauză, se poate afirma că semnificația diatezei active se determină grație abilității substantivului în rol de subiect gramatical de a realiza acțiunea denumită de verbul predicat. Dacă acesta este activ, și enunțul este la diateza activă.

Referințe:

1. Bărbuță I., Constantinovici E., Hanganu A. et. al. Gramatica practică a limbii române. - Chișinău: Academia de Științe a Moldovei. Institutul de Lingvistică, 2006. - 240 p.
2. Crystal D. The Cambridge Encyclopaedia of the English Language. - Cambridge: Cambridge University Press, 1995. - 490 p.
3. Evseev I. Semantica verbului. - Timișoara: Editura Făclia, 1974. - 182 p.
4. Gordon E.M. A Grammar of Present-Day English. - Moscow: Higher School Publishing House, 1974. - 334 p.
5. Panov I. Grammatica descriptivă a limbii engleze. English Descriptive Grammar. - București: Editura Lucman, 2004. - 249 p.
6. Ferdinand de Saussure. Cours de lingvistică generală. - București: Polirom, 1998. - 426 p.
7. Кобрин Н.А., Корнеева Е.А., Оссовская М.И. и др. Грамматика английского языка. Морфология. - Москва: Просвещение, 1985. - 288 с.
8. Смирницкий А.И. Морфология английского языка. - Москва: Издательство литературы на иностранном языке, 1959. - 439 с.
9. Холодович А.А. Категория залога // Материалы конференции. - Ленинград: ЛГПИ им. А.И. Герцена, 1970, с.2-25.
10. Чинчлей К.Г. Типология категории посессивности. - Кишинев: Штиинца, 1990. - 154 с.

Prezentat la 27.03.2007